

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ
फैसला

०६९-CI-१००९

मुद्दा: उत्प्रेषण मिश्रित परमादेश

जिल्ला महोत्तरी जलेश्वर नगरपालिका वडा नं.५ मा स्थापित श्री ल.च.मु.मा.वि. पुनरावेदक
का पियन नागेन्द्र राउत कुर्मी ----- १ प्रतिवादी

विरुद्ध

जिल्ला महोत्तरी जलेश्वर नगरपालिका वडा नं. ५ बस्ने तथा श्री ल.च.मु.मा.वि.
का व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष विनोद मण्डल ----- १ विपक्षी
ऐ.ऐ.को श्री ल.च.मु.मा.वि. का व्यवस्थापन समिति ----- १ प्रत्यर्थी
ऐ.ऐ. श्री ल.च.मु.मा.वि.का प्रधानाध्यापक यज्ञप्रसाद पोखरेल ----- १
ऐ.ऐ. श्री ल.च.मु.मा.वि. ----- १

सुरु फैसला गर्ने:

माननीय जिल्ला न्यायाधीश द्वय श्री पोषनाथ शर्मा
माननीय जिल्ला न्यायाधीश द्वय श्री द्वारिकामान जोशी
पुनरावेदन अदालत जनकपुर

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको
संक्षिप्त तथ्य विवरण निम्न प्रकार रहेको छः-

म निवेदक नागेन्द्र राउत कुर्मीले मिति २०२६।१२।२७ को निर्णय अनुसार मिति
२०२७।१।१ गते देखि लागु हुने गरी श्री ल.च.मु.मा.वि.का पियन पदमा नियुक्ति भई

कार्यरत रही हालसम्म कार्य गर्दै आईरहेको अवस्थामा तलव भुक्तानीमा कुनै बाधा विरोध भएको थिएन । विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष विनोद मण्डल तथा प्रधानाध्यापक यज्ञ प्रसाद पोखरेलले म निवेदकको मिति २०६८ सालको श्रावण, भाद्र, आश्विन र दशैँ खर्च समेतको तलव रोकी दिँदा पटक पटक तलव भुक्तानी दिनका लागि आग्रह अनुरोध गर्दा प्रधानाध्यापकले व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको नाउ र अध्यक्षले प्रधानाध्यापकको नाउँ लगाई विभिन्न वहाना गरी तलव भुक्तानी दिन इन्कार गरी रहेको हुँदा सो सम्बन्धमा यसै अदालतमा रिट नं.०६-०६८-०६६८० को परमादेशको निवेदन दिएको हुँदा उक्त मुद्दामा प्रतिकूल असर पार्ने गरी विपक्षीहरूले मसंग स्पष्टीकरण सोधी ७ दिनको म्याद दिई उक्त परमादेशको मुद्दा निर्णय हुने अवस्थाको विचैमा मिति २०६८।८।२३ गते गैर कानूनी ऐन कानून विपरितको निर्णय गरी मलाई उक्त पदबाट हटाई दिएको हुँदा विना अधिकार गैरकानूनी तरीकाले मलाई हटाउने उक्त २०६८।८।२३ गतेको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी म निवेदकलाई कानूनबमोजिमको प्रकृया अनुसार कार्यमा लगाउनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेश समेत जारी गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको निवेदन ।

यसमा के कसो भएको हो? निवेदन मागबमोजिमको आदेश किन जारी गर्नु नपर्ने हो? जारी गर्नु नपर्ने कुनै कानूनी आधार कारण वा प्रमाण भए सो समेत साथै राखी बाटाको म्याद बाहेक १५ दिन भित्र लिखित जवाफ पेश गर्नु भनि पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट मिति २०६८।९।१४ मा भएको कारण देखाउ आदेश ।

विपक्षीको निवेदन व्यहोरा झुठ्ठा एवं गैरकानूनी छ। विपक्षी निवेदकले मिति २०६८।९।१३ गतेमा निवेदन दायर गर्दा आफु ल.च.मु.मा.वि.का पियन भनि दायर गर्नु भएको छ। जबकि निजलाई मिति २०६८।८।२३ गतेका पूर्व नै विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णयबाट हटाई सकिएको र सोको जानकारी निजलाई गराई सकेको कुरा निजले निवेदनमा समेत स्वीकार गर्नु सकेको तथा विपक्षी निवेदक अस्थायी वा स्थायी शिक्षक वा पियन होईन। निज दैनिक ज्यालादारीमा काम गर्ने व्यक्ति हो। निज आफै मिति २०६८।४।५ गतेका दिन विद्यालयको काम गर्न छाडी गएको कारण पटक पटक ताकेता गर्दा विपक्षी निवेदकले विद्यालयमा साँचो फाली गएको हुँदा विपक्षी स्वयंले कामकाज छाडी सम्मानित अदालतमा झुठ्ठा व्यहोराको परमादेश मुद्दा दायर गर्नु भएकोमा सो रिट निवेदनमा

लिखित जवाफ परिसकेपछि उक्त मुद्दाको परीणाम अन्जाम गरी दायर गर्नु भएको झुठा व्यहोराको निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको लिखित जवाफ ।

विद्यालयको कर्मचारीको सेवा शर्त सम्बन्धमा स्पष्ट कानूनको अभाव रहेको देखिए पनि विद्यालयको निजी श्रोतबाट तलब पाउने गरी नियुक्त गरेका यी निवेदकलाई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त बमोजिम स्पष्टीकरण समेत सोधी पियन पदबाट हटाउने गरेको निर्णय कानून विपरीत भन्न मिल्ने अवस्था नदेखिँदा सिद्धान्ततः नियुक्ति दिने अधिकारीले विधिवत स्पष्टीकरण समेत सोधेर पदबाट हटाउने निर्णय गरेको कार्य अनधिकृत भन्न समेत मिल्ने देखिएन । तसर्थ मिति २०६८।८।२३ मा भएको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गर्न र निजलाई कार्यमा लगाउनु भनी परमादेशको आदेश समेत जारी गर्नुपर्ने अवस्था नदेखिँदा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०६९/१/५ को पुनरावेदन अदालत जनकपुरको आदेश ।

म उपर सुनियोजित तवरबाट मलाई काम काज गराउँदा गराउँदै हाजिर गर्न नदिई तलब समेत उपलब्ध नगराएको विषयमा म निवेदकले रिट नं. ०६-०६८-०६६५० को परमादेश मुद्दा मिति २०६८।७।२२ मा दायर गरे पश्चात सोबाट रिसइवि राखी विपक्षीहरूले सुनियोजित तवरबाट हुँदै नभएको लाञ्छना लगाई षडयन्त्रपूर्ण तवरबाट स्पष्टीकरण सोधिएको र सोको यथोचित जवाफ पेस गर्दा गर्दैको अवस्थामा पनि पूर्व नियोजित तवरबाट मलाई मिति २०६८।८९।२३ मा पियन पदबाट हटाउने गरेको निर्णय गैरकानूनी एवं बर्दिनयतमा आधारित रहेको प्रष्ट हुँदा हुँदैको अवस्थामा पुनरावेदन अदालत जनकपुरले म पुनरावेदकलाई हराई गरेको फैसलामा गम्भिर त्रुटी हुन गएको प्रष्ट छ । शिक्षा विभागको मिति २०६९।२।२५ को च.नं. ३१३ तथा मिति २०६९।६।२२ च.नं. ९९ को पत्रबाट समेत लामो समय देखि कार्यरत कर्मचारीलाई अवकाश नदिने भनी स्पष्ट निर्देशन बारम्बार भई रहेको अवस्थामा विपक्षीहरूले शिक्षा विभागको निर्देशन समेतलाई कुनै वास्ता नगरी बर्दिनयतपूर्ण ढंगले मलाई पदबाट मुक्त गर्ने भनी मिति २०६८।८।२३ मा गरेको निर्णय गैरकानूनी रहेको स्पष्ट सिद्ध छ । तसर्थ उक्त मिति २०६८।८।२३ को गैरकानूनी निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदन पत्र ।

नियमबमोजिम दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा मिसिल संलग्न पुनरावेदनपत्र सहितका मिसिल कागजातहरूको अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने हो होइन तथा शुरु पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसला मिलेको छ छैन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा विपक्षी प्रत्यर्थीहरूले ऐन कानून विपरीतको निर्णय गरी मलाई उक्त पियन पदबाट हटाई दिएको हुँदा विना अधिकार गैरकानूनी तरिकाले मलाई हटाउने उक्त मिति २०६८।८।२३ को निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी म निवेदकलाई कानूनबमोजिम कार्यमा लगाउनु भनि विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेशसमेत जारी गरिपाउँ भनी निवेदन दावी रहेकोमा निवेदक आजै मिति २०६८।४।५ गतेका दिन विद्यालयको काम गर्न छाडी गएको कारण पटक-पटक ताकेदा गर्दा विपक्षीले विद्यालयमा साँचो फाली सम्मानित अदालतमा झुठा व्यहोराको परमादेश मुद्दा दायर गर्नु भएकोमा उक्त निवेदनमा लिखित जवाफ परि सकेपछि उक्त मुद्दाको परीणाम अन्जाम गरी दायर गर्नु भएको झुठा व्यहोराको निवेदन खारेज गरिपाउँ भनि लिखित जवाफ परेको देखिन्छ।

सिद्धान्ततः उत्प्रेषणको आदेश सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीले अधिकारक्षेत्र विहिन ढंगले गरेको निर्णय बदर गर्नका लागि त्यस्ता सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीका विरुद्ध जारी हुने आदेश हो । त्यस्ता सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीले प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त उल्लंघन गरी गरेको निर्णय वा कुनै बदनियत लिएर वा कानूनको त्रुटि गरेर गरेको कुनै काम कारवाहीका विरुद्ध समेत त्यस्तो निर्णय वा आदेश बदर गर्नका लागि समेत जारी गर्ने गरिन्छ । त्यसैगरी परमादेशको आदेश कुनै सार्वजनिक निकाय वा अधिकारीले आफुले गर्नुपर्ने कानूनी कर्तव्य परिपालना गर्न इन्कार गरेको वा कानून बमोजिमको उक्त कार्य नगरी दिएको अवस्थामा कानून बमोजिमको कर्तव्य परिपालना गराउन जारी गरिन्छ। प्रस्तुत विवादको तथ्यगत अवस्थाको विश्लेषण गर्दा पुनरावेदकलाई शिक्षा नियमावली, २०५९ विपरीत प्रत्यर्थीहरूले मिति २०६८।८।२३ मा अवकास दिने निर्णय गरेकोले उक्त त्रुटिपूर्ण निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गरी कानूनबमोजिम निवेदकलाई कार्य गर्न परमादेशको आदेश समेत जारी गरिपाउँ भन्ने जिकिर लिएको अवस्था छ। विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट निवेदक आफै मिति २०६८।४।५ मा विद्यालयको काम गर्न छाडी गएको कारण पटक पटक ताकेता गर्दा मिति २०६८।५।२७ मा विद्यालयमा साँचो फाली गएको र सो

सम्बन्धमा स्पष्टीकरण सोध्दा समुचित जवाफ नदिई उल्टै प्रधानाध्यापक लगायत शिक्षकलाई गाली गलौज गरेकोले विद्यालय व्यवस्थापन समितिको २०६८।८।२३ को निर्णयबाट निवेदकलाई हटाइ सकेको हुँदा निवेदन नै खारेज गरिपाउँ भनी लिखित जवाफ दिएको देखिन्छ।

मिसिल संलग्न पुनरावेदकलाई पियन पदबाट हटाउन गरी गरेको संचालक समितिको निर्णय हेर्दा निवेदक मिति २०२७।१।१ देखि विद्यालयको पियन पदमा नियुक्ति भएको भन्ने कुरा निजको नियुक्ति पत्रबाट देखिन आएको छ। विद्यालय व्यवस्थापन समितिको मिति २०६८/८/३ को निर्णय बमोजिम विद्यालयको मिति २०६८।८।७ च.नं.११।०६७।०६८ को पत्रद्वारा यी पुनरावेदकलाई ७ दिन भित्र स्पष्टीकरण पेश गर्न अवगत गराएको देखिन्छ। त्यसको समुचित जवाफ नदिइएको तथा विद्यालयको कामकाज समेतमा कठिनाई उत्पन्न भएको भनी निजलाई पियन पदबाट हटाउने निर्णय गरेको देखिन्छ। त्यसैगरी विद्यालयको कर्मचारीको सेवा शर्त सम्बन्धमा स्पष्ट कानूनको अभाव रहेको देखिन्छ। तर विद्यालयको निजी श्रोतबाट तलब पाउने गरी नियुक्त गरेका यी निवेदकलाई प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त बमोजिम स्पष्टीकरण समेत सोधी पियन पदबाट हटाउने गरेको निर्णय कानून विपरीत भन्न मिल्ने अवस्था देखिएन।

तसर्थ माथि विश्लेषण गरिएका आधार कारण र प्रमाणहरुबाट नियुक्ति दिने अधिकारीले विधिवत ढंगले कानूनको प्रकृया पुरा गरी पदबाट हटाउने निर्णय गरेको कार्य कानूनसंगतकै देखिँदा मिति २०६८।८।२३ मा भएको सञ्चालक समितिको निर्णय उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर गर्न र निजलाई कार्यमा लगाउनु भनी परमादेशको आदेश समेत जारी गर्नुपर्ने अवस्था नहुँदा निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०६९/१/५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी नियमानुसार मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाईदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: रामप्रसाद बस्याल

कम्प्युटर टाईप गर्ने: विदुषी रायमाझी

इति संवत् २०७२ साल असोज १२ गते रोज ३ शुभम् ।